AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2017 / 22 • Şubat 2017

TARİHTE AŞIRI MİLLİYETÇİ KÜRT – ERMENİ İŞBİRLİĞİ

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

2016 yılı sonlarında, CIA (*Central Intelligence Agency* - Merkezi İstihbarat Teşkilatı) tarafından ASALA (*Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia* – Ermenistanı Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu) ve PKK (*Partiya Karkerên Kurdistanê* - Kürdistan İşçi Partisi) işbirliğini ortaya koyan belgeler internet kullanıcılarının erişimine açılmıştır.

Bu işbirliğinin yeni olmadığı, uzun süredir bilinen bir ortaklık olduğu daha önce AVİM tarafından dile getirilmiştir[1]. Yeni yayınlanan belgelerin bilinen işbirliğinin kanıtlanmasına yardımcı olduğu, daha önce yapılmış akademik çalışmalarda bu konunun irdelendiği de örneklerle sunulmuştur[2].

Aşırı milliyetçi Kürt – Ermeni grupların yakınlığı yalnız terör örgütlerinin işbirliği düzeyinde kalmamıştır. İki halkın tarihsel yakınlığı, Zeri İnançın iki dilde basılan kitabı Erivan Radyosunda Kürt Sesi başlıklı kitabında da ele alınmıştır[3]. 1955te Erivan Radyosunda başlayan Kürt yayını bu yakınlığın ve işbirliğinin açık yüzüdür. Kitap hazırlıkları sırasında Zeri İnanç, Ermenistan Radyosunda ilk Kürtçe yayın yapan Casimê Celîlin oğlu Celîlê Celîl ile bir söyleşi yapmıştır. Söyleşide, Ermenistanda yaşayan Kürtler için yapılan yayının Kürt dilinin, müziğinin ve Ermenistanda yaşayan Kürtlerle ilişkilerin canlı tutulması için bir araç olarak kullanıldığını dile getirmektedir.

Erivanda Kürtlerin yaptığı yayın, yakın tarihteki Kürt – Ermeni yakınlaşması için sunulabilecek açık bir örnektir. İki halk arasındaki ilişkiler daha eski zamanlara dayanmaktadır. 1800lerde Ermeni edebiyatının önde gelen isimlerinden Xaçatur Abovyan Kürtler hakkında araştırmalar yapmış, Kürt dilinin gelişmesine katkıda bulunmuştur[4]. Abovyanın Türkçe ve Ermenice ile ilgili bazı tespitleri de bulunmaktadır. Abovyan Azerbaycan Türkçesinin Ermeniler arasında çok yaygınlaştığını, o kadar ki, kadınların ve çocukların bile kolaylıkla anlayabildiğini söylemektedir[5].

AGOSta, Ermenistanda Kürt dilinin gelişmesini sağlayan bir başka ismin de Eski Sovyetlerde, St. Petersburgda Doğu Bilimleri Enstitüsü dâhilinde Kürdoloji kürsüsü kurulmasına öncülük etmiş Hovsep Orbeli olduğu ifade edilmiştir[6]. Ayrıca 1968de Erivan Devlet Üniversiteside Kürdoloji bölümü kurulmuş, 1980e kadar hizmet vermiştir. Yine 1968de, Erivan Devlet Üniversitesinde, Prof. Dr. Georgy Nalbandyan tarafından Doğu Çalışmaları Fakültesi kurulmuştur. Günümüzde bu fakültede Kürtçe öğretilmektedir[7].

Celîl ailesi Soyvetler Birliği yönetimi altında, Sovyet politikası dolayısıyla ülke dışına hiç çıkamamıştır. Sovyetlerin dağılmasından ve Ermenistanda yaşayan Kürtlerin dünyaya açılmalarından sonra, Erivan radyosundaki Kürt yayına ilginin azalmasına rağmen köylerden getirilen dengbejler[8] ve müzisyenlerle olan ilişkiler daha da ilerletilerek yayın saatleri artırılmıştır.

Zeri İnanç, kitabında Ordîxane Celîlin anılarına da yer vermiştir. Ordîxane Celîl, Casimê Celîlin çocuklarından biridir. Ankarada okuduğu yılları anlattığı bir bölüme yer veren AGOSta, yıllar sonra Kürtlüğü dolayısıyla çok acı çektiğini ama Erivan radyosunun kendisini uyandırdığını, radyonun kendisini şimdi bulunduğu yola yönlendirdiğini anlatmıştır[9].

Kürt Ermeni ilişkileri, her ne kadar Erivanda Kürt yayını yapan Ermeni Radyosu ile daha da pekişmiş ise de, Erivan Devlet Üniversitesi öğretim üyelerinden Vahram Petrosyan, 2015 yılında Erivan Devlet Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada Kürt Ermeni ilişkilerinin üç döneme ayrılabileceğini anlatmıştır. Birinci dönem, 1878 1923, Türklere karşı Kürt Ermeni birliği oluşturulduğu dönemdir. Bu dönemde, Kürt Ermeni işbirliğinin uzun süreli ve dayanıklı olması arzu edilmiştir, fakat başarılı olunamamıştır. Petrosyan, Kürtlerin Osmanlı Ermenilerinin yok edilmesinde rol oynadığını vurgulamıştır[10]. Petrosyan, 1923 1991 yıllarını kapsayan ikinci dönemi Ermeni nuüfusun bulunmadığını iddia ettiği Türkiyenin doğusunda Kürt Ermeni işbirliğinin kurulduğu dönem olarak anlatmıştır. Bu işbirliğinin amacı ortak düşmana karşı savaşmaktır. Burada düşman olarak bahsedilen Türkiyedir. Petrosyana göre, Türkiyenin doğusunda Kürt nüfusu hâkimdir. 1991den bu yana Kürt Ermeni ilişkileri gelişmektedir[11]. Bu dönemde farklı Kürt örgütleri Ermenistandaki Kürt nüfusun faaliyetlerini yönlendirmeye çalışmıştır. Kürt Ermeni yakınlaşmasının tarihi, Türkiyenin doğusu dikkate alındığında, Türkiyeye karşı PKK ve ASALA işbirliğinin varlığını ortaya koymaktadır.

[1] Çağan Elbir, Hazel. CIA, ASALA ve PKK İşbirliği Belgelerinin Gizliliğini Kaldırdı http://avim.org.tr/tr/yorum/cıa-asala-ve-pkk-ısbırlıgı-belgelerının-gızlılıgını-kaldırdı-1

[2] Çağan Elbir, Hazel. CIA, ASALA ve PKK İşbirliği Belgelerinin Gizliliğini Kaldırdı http://avim.org.tr/tr/yorum/cıa-asala-ve-pkk-ısbırlıgı-belgelerının-gızlılıgını-kaldırdı-1

[3] Erivan radyosunun Kürtçe yayınını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir

[4] Erivan radyosunun Kürtçe yayınını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir

[5] Makas, Zeynelâbidin. *Bazı Ermeni Alimlerin Türk Dili ve Kültürü Üzerine Samimi İtirafları,* http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuefd/article/viewFile/5000117701/5000109188 [Erişim Tarihi: 24 Şubat 2017]

[6] Erivan radyosunun Kürtçe yayınını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir

[7] http://ysu.am/education/en/Oriental-Studies

[8] Dengbej: Kilam ve sıtran söyleyen sanatçı. Deng: ses, haber; Bej: söyle. Sözün ahenkle icra edilmesini sağlayan kişi anlamına gelmektedir. Sese hayat, biçim ve renk veren anlamına gelmektedir. Haber veren.

[9] Erivan radyosunun Kürtçe yayınını dinlemiş her Kürdün anlatacağı şeyler vardır http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17703/erivan-radyosunun-kurtce-yayinini-dinlemis-her-kurdun-anlatacagi-seyler-vardir

[10] Is Armenian-Kurdish Friendship Possible or Not? http://www.ysu.am/news/en/About-Armenian-Kurdish-relations

[11] Is Armenian-Kurdish Friendship Possible or Not? http://www.ysu.am/news/en/About-Armenian-Kurdish-relations

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "TARİHTE AŞIRI MİLLİYETÇİ KÜRT ERMENİ İŞBİRLİĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2017 / 22. Şubat 27. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/TARIHTE-ASIRI-MILLIYETCI-KURT-ERMENI-ISBIRLIGI

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır